

СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд на ЖЕНЯ ЕМИЛОВА МИЛУШЕВА на тема:
“ЕМОЦИОНАЛНА РЕГУЛАЦИЯ И ПОВЕДЕНИЕ ВЪВ ВИРТУАЛНИТЕ
СОЦИАЛНИ МРЕЖИ” за присъждане на образователната и научна степен
„ДОКТОР”

Изготвил становището: Проф. д-р РУМЯНА БОЖИНОВА

Избраната от Женья Милушева тема е центрирана върху един от ключовите аспекти на функционирането на индивида, а именно емоционалната регулация. Емоционалната регулация привлича вниманието на изследователите от всички подобласти на психологията. Разкриването на закономерностите, на които тя е подчинена подпомага разбирането на активните и пасивните форми на поведение на индивида, на прилаганите от него копинг стратегии, отговора към различните средови стимули, в практически план съдейства за адекватно стимулиране на позитивното развитие и изява на индивида, за ефективни поведенчески корекции и други.

В същото време трябва да отбележим, че дисертационното изследване е ориентирано към подчертано актуалния за съвременния човек проблем на връзката му с виртуалната социална среда. Развитието на технологиите, неусетно, но прогресивно включва човека в нова реалност и неговото функциониране в значителна степен е пренесено в тази реалност. Това поражда множество въпроси пред изследователя и един от тях е именно връзката на емоционалната регулация с поведението във виртуалните социални мрежи, поглъщащо все повече от активното време на индивида. Очевидни са научната, приложната и социална значимост на предложената от Милушева дисертационна тема, което безспорно определя нейният дисертабилен характер.

Дисертацията е разработена в рамките на 241 страници (219 основен текст). Илюстративният материал включва 88 таблици и 4 фигури. Цитирани са 200 източника, 7 на кирилица и 193 латиница. Съдържа осем глави, увод и заключение. Като **структура и изложение** трудът е в съответствие с емпиричния характер на приложеното изследване и води до пълноценно отразяване на изследователския процес и постигнатите резултати. Заслужава да се подчертае и постигнатото съотношение между обема на теоритичната и емпиричната част, при което изложението на резултатите има приоритетно място. Сятам обаче, че обичайната форма на структуриране на дисертационен тип труд в рамките на три глави със съответни параграфи или подчасти е печалива от гледна точка на постигане и възприемане на функцията на всяка част – теоретични предпоставки, постановка и резултати с обсъждане.

В първите четири глави докторантката въвежда основните за дисертационното изследване променливи (в аспекта на емоционална регулация и поведение в социалните мрежи), проследява утвърдените и актуални концепции на третирането им, както и подкрепящи ги емпирични резултати. В резултат на приложения проблемно фокусиран анализ и следваната целенасоченост на изложението, тя успешно извежда **теоретичните предпоставки** на дисертационното изследване.

Много добро впечатление прави широката осведоменост на Милушева по дискутираните проблеми, както и умението те да бъдат анализирани от гледна точка на дисертационната тема (не сами за себе си). Всяка глава от теоретичната част води до конкретно, ясно изразено виждане. На тази основа достатъчно обосновано са формулирани теоретичния и емпиричния модел на изследването, представени в пета глава на дисертацията. Основните променливи и връзки, които Милушева включва в тези модели са: *базисните личностни характеристики от голямата петорка* (екстраверсия, невротизъм, сътрудничество, съзнателност, въображение), *емоционалната експресивност* с изразяване на негативни и позитивни емоции, а също импусивност, *емоционалната регулация*, предполагаща преосмисляне и подтискане и *когнитивната емоционална регулация*, с по-адаптивни стратегии като приемане, положително преосмисляне, разглеждане и перспектива, положителна смяна на фокуса, смяна на фокуса върху планирането и

по-малко адаптивни стратегии като самообвинение, преживяване, катастрофично мислене и обвинение на другите. Всички тези променливи се очаква да оказват влияние върху *поведението на индивида в социалните мрежи* (в аспекта на получаване на информация, изказване на мнения, споделяне на опит и преживяване, предпочитано общуване в мрежата, артистично себе представяне, почивка и забавление и вземане на решение и др.) и чрез него върху *удовлетвореността от живота*.

Като цяло е очертано голямо по обем изследване с включени седем групи променливи, които достатъчно пълно обхващат вариациите на емоционалната регулация, на прилаганите от индивида стратегии и тяхното влияние върху различните форми на поведение в социалните мрежи и отражението му върху удовлетвореността от живота в зависимост от възраст, пол, образование и семейна структура. По този начин то дава възможност да бъде реализирана основната цел на изследването състояща се в проучване на връзката на емоционалната регулация в различните нейни аспекти с поведението във виртуалната социална мрежа, както и да бъдат проверени издигнатите в тази връзка хипотези.

Специално трябва да се подчертае, че **постановачната част** е разработена достатъчно пълно и всяка задача правомерно е обвързана със съответна хипотеза.

Съществена предпоставка за качеството на проведеното от Милушева изследване е целесъобразния подбор на методите на изследване. Те са адаптирани за български условия и се отличават с добри психометрични характеристики, постигнати, включително с предварителни изследвания и процедури, които гарантират тяхната сигурност и добра доказателствена стойност на получените резултати.

В същото време известни резерви предизвиква извадката на изследването. Те са свързани на първо място с нейния обем, който е сравнително малък от гледна точка на големия брой проследявани променливи и който ограничава възможността за формиране на групи при отсъствие на такава предварителна организация или прилагане на експериментален дизайн. Положително е това, че докторантката, анализирайки получените от изследването резултати показва разбиране на конкретния проблем и отбелязва ограниченията на изследването, както и възможностите за тяхното преодоляване в бъдеще.

Резултатите от изследването са представени в седма глава, основно на базата на дисперсионен, корелационен и регресионен анализ. В рамките на дванадесет параграфа, са изведени тенденциите по отношение на изразеността на изучаваните променливи, както и връзките между тях съобразно разработения модел на изследване. Изложението в тази част е много добре структурирано. Статистически доказаните закономерности са представени подробно, ясно и коректно. Те са подходящо илюстрирани.

Отделна глава (осма) е посветена на обобщението и обсъждането на резултатите. Следваната при това логика дава възможност достатъчно обосновано да се изложи проверката на издигнатите хипотези, да се очертае характерната емоционална детерминираност на отделните поведения в социалните мрежи, а именно: 1) Изказване на мнения; 2) Артистично себепредставяне; 3) Споделяне на опит и преживяване; 4) Общуване; 5) почивка и забъвление; 6) Вземане на решение. Заслужава специално да се отбележи, че докторантката подробно коментира всяка от установените закономерности, сравнява ги с резултатите от други подобни изследвания. По този начин тя успява да представи цялостна картина на констатираните тенденции по отношение на изучаваните явления. Впечатляващ е стремежът ѝ към точност и обективност в правените оценки и интерпретации.

Работата добива завършен вид с изведеното в края на дисертацията **заключение**, което освен излагането на обобщаващо виждане за изследването и резултатите от него, очертава и възможната им практическата приложимост, както и перспектива за бъдещи изследвания в конкретната областта.

Едновременно с посочените по-горе достойнства, заслужава да се отбележи, че като цяло дисертационният труд свидетелства също за умението на докторанта да организира добре и излага с много добър научен стил и език отделните аспекти на представяното изследване.

Специално искам да подчертая, че направените бележки по хода на рецензията не поставят под съмнение качествата на конкретната дисертация и оценката ми е категорично положителна.

Научните приноси на дисертацията могат да бъдат открити в следните основни насоки:

1. Разширява представата за емоционалната регулация като феномен във връзка със спецификата на средовите условия (в случая социалните мрежи);
2. Разкрива специфичните закономерности на връзката «личност – поведение в социалните мрежи – удовлетвореност от живота»;
3. Очертава провокативния потенциал на социалните мрежи към емоционалната и поведенческа включеност на индивида;
4. Адаптация на: - Въпросник за емоционална експресивност
- Въпросник за когнитивна емоционална регулация

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предложеният от **ЖЕНЯ ЕМИЛОВА МИЛУШЕВА** дисертационен труд на тема: **“ЕМОЦИОНАЛНА РЕГУЛАЦИЯ И ПОВЕДЕНИЕ ВЪВ ВИРТУАЛНИТЕ СОЦИАЛНИ МРЕЖИ”** представя автора като компетентен специалист в областта на психологията, с много добра теоретична и методологична подготовка и умение за поставяне и провеждане на сериозни изследвания, способност за адекватни и точни интерпретации на емпирични резултати. Специално трябва да се подчертае ориентацията ѝ към подчертано значими от научна гледна точка проблеми в областта на психологията на личността.

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за прилагането му. Посоченото по-горе ми дава основание с убеденост да гласувам за присъждането на **Женя Емилова Милушева** образователната и научна степен „Доктор” по направление „Психология”.

12. 12. 2019 г.

Проф. д-р Румяна Божинова